УДК 378.147:78
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-3-49

Цзюньцзе ЯН,
orcid.org/0009-0004-5631-7047
аспірант кафедри педагогіки
Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Полтава, Україна) Junjie1@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ КИТАЮ ТА УКРАЇНИ

У статті розкриваються досягнення сучасної освіти в Китаї в галузі формування музичного виховання учнів. Метою статті є виявлення особливостей формування музичного виховання в школах Китаю та України. У роботі автором коротко відтворюється історія становлення музичної шкільної освіти в Китаї, характеризуються основні методики формування музичного виховання, що виявляють ефективність у середовищі учнів шкіл. Автором окреслюється певна недосконалість китайських програм навчання музики, що виявляється детермінантним чинником важливості реформування і подальшого розвитку системи музичної освіти Китаю, зокрема й за допомогою звернення педагогів до українеської музичної шкільної практики. У результаті автором оформлюється перелік шляхів, що ефективізують процес формування музичного виховання китайських школярів.

Музичне виховання це один із найважливіших засобів формування та становлення особистості. Під впливом музики у людини розвиваються уявлення про прекрасне, виховуються найкращі якості добра, співпереживання, самопізнання. Укладаючи у собі не тільки внутрішній світ окремої людини, а світогляд цілого народу, музика впливає на особистість через емоції.

Автор характеризує специфіку музичних закладів освіти, що дають змогу здійснювати послідовне освоєння учнями знань, навичок і вмінь у галузі музичного мистецтва. Як приклади наводяться моделі освіти, що реалізуються в середніх спеціальних і вищих музичних установах освіти в Китаї та Україні. Виявляються спільні риси та стратегії організації музичної освіти в обох країнах, а також прогнозуються перспективи її подальшого розвитку. Схарактеризовано становлення витоків музичної освіти Китаю та України, визначено особливості їх розвитку. Розглянуто процес реформування системи музично-педагогічної освіти та її сучасний стан в Китаї та Україні. Зазначено, що становлення музично-педагогічної освіти в цих країнах відбувалося шляхом імплементації різним форм, методів та засобів у процес підготовки майбутніх учителів музики в Україні та Китаї.

Ключові слова: *музична освіта, музичне виховання, загальноосвітні школи, хорове мистецтво, музичні коледжі, консерваторії, музичні училища.*

Junjie YAN,
orcid.org/0009-0004-5631-7047
Postgraduate student at the Department of Pedagogy
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Poltava, Ukraine) Junjie1@gmail.com

PECULIARITIES OF MUSIC EDUCATION FORMATION IN SCHOOLS OF CHINA AND UKRAINE

The article reveals the achievements of modern education in China in the field of music education of students. The purpose of the article is to identify the peculiarities of music education in schools in China and Ukraine. The author briefly recreates the history of the formation of musical school education in China, characterizes the main methods of forming musical education, which are effective among school students. The author outlines certain imperfections in Chinese music curricula, which turns out to be a determining factor in the importance of reforming and further developing China's music education system, including through the use of Ukrainian music school practice by teachers. As a result, the author draws up a list of ways to enhance the process of forming music education of Chinese schoolchildren. Music education is one of the most important means of forming and developing a personality. Under the influence of music, a person develops ideas about beauty, cultivates the best qualities of kindness, empathy, and self-knowledge. Music reflects not only the inner world of an individual but also the worldview of an entire nation, and it influences a person through emotions.

The author characterizes the specifics of musical educational institutions that allow students to consistently master knowledge, skills and abilities in the field of musical art. As examples, the author cites the models of education implemented in secondary specialized and higher musical educational institutions in China and Ukraine. Common features and strategies for organizing music education in both countries are identified, and prospects for its further development are predicted. The formation of the origins of music education in China and Ukraine is characterized, and the peculiarities of their development are determined. The process of reforming the system of music and pedagogical education and its

current state in China and Ukraine is considered. It is noted that the formation of music and pedagogical education in these countries took place through the implementation of various forms, methods and means in the process of training future music teachers in Ukraine and China.

Key words: *music education, music education, secondary schools, choral art, music colleges, conservatories, music schools.*

Постановка проблеми. Східна культура в галузі музичного виховання та освіти продовжує зберігати свою неповторну самобутність у сучасній дійсності. З більшості країн Сходу впливу європейської музичної культури довгий час не зазнавав Китай. При цьому перші музичні навчальні заклади з'явилися тільки у 20 столітті.

У результаті в сучасному освітньому просторі, не дивлячись на невеликий шлях формування та розвитку європейської музичної освіти в Китаї, система китайської музичної освіти є однією з найавторитетніших в галузі світової педагогічної думки.

При цьому залишаються актуальними питання формування музичного виховання у китайських учнів у загальноосвітньому просторі. Лише за останні десятиліття в Китаї почали з'являтися духові та симфонічні оркестри на базі початкових і середніх загальноосвітніх шкіл. І тільки за останні п'ять років учні можуть обрати для навчання і навчитися грати на одному музичному інструменті.

Сьогодні в умовах сучасного розвитку, музична освіта в Китаї є важливою складовою частиною процесу навчання та виховання молодого покоління в умовах освітнього простору.

У сучасних реаліях процес формування музичного виховання в школах Китаю поступово набирає обертів. Отже, важливим аспектом є вивчення теоретичних засад у галузі дослідження музичного виховання та порівняння музичної освіти Україні та Китаю для формування успішного навчання школярів.

Аналіз досліджень. Сучасними науковцями України та Китаю в галузі музичної освіти, авторами програм музичної освіти школярів (Л. Арестова, І. Гадалова, С. Науменко, О. Ростовський, Бай Юньшень, Ван Чао-вень, Вей Лімін, Лі Фан, Фан Дінь Тан, Мен Фаньзюань, Ся Цзюань та ін.) розроблено основи музичної освіти та виховання учнів.

У наукових джерелах українських дослідників порушена проблема розглядається за напрямами: теорія і методика музичної освіти школярів: О. Матвєєва, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька; музичне виховання учнів початкових класів: О. Апраксіна, О. Гуманська, М. Леонтович, О. Лобова, Л. Масол, Е. Печерська, Л. Хлебнікова; обґрунтування психолого-педагогічних засад початкової школи: В. Зоц, В. Кремень, В. Пікельна, Ю. Чопик та ін.; шляхів запровадження виховних напрямів в українську школу: Л. Литвин, О. Лукашенко, О. Мезенцева, В. Партола, О. Передерій; узагальнення змісту особливостей естетичного виховання школярів: В. Новосельська та виховання учнів засобами музичного мистецтва: Г. Довганюк, Т. Нечитайло, С. Посохова та інші.

Окремі аспекти музичного виховання молодших школярів висвітлено у працях відомих науковців: Ван Бінчжао, Го Ціцзя, Лю Дехуа, Чжу Імін, Шень Іньчжень, Сюе Сяохуа; підготовці вчителів музичного мистецтва: Вен Пен, Гу Сін, Джан Цхіін, Ліан Джанхуа, Ван Юй, Гао Шенцзян, Люй Баося, Сунь Вей, Хао Бін, Цзо Лінь, Цзі Гуань, Чжан Сянь, Вей Лімінь та інші.

Метою статті є вивчення особливостей формування музичного виховання в школах Китаю та України, вивчення традицій музичного виховання учнів у Китаї і Україні.

Виклад основного матеріалу. Важливо констатувати, що в Китаї з давніх часів розуміли виховне значення музичної освіти та її позитивного впливу на формування духовно-моральних засад особистості. Отже, в сучасних освітніх умовах, у яких навчаються школярі в Китаї та в Україні, музична освіта повністю має підтримку від держави. Це є потужним поштовхом для формування музичного виховання учнів.

У 80-х роках у школах Китаю було ухвалено модель навчання, що включає дванадцять класів, а для здобуття високопрофесійної музичної освіти в умовах консерваторії та музичних інститутів утворилася система, що визнана в усьому світі: баклавріат, потім магістратура та докторантура.

З 90-х років у Китаї на музично-педагогічних факультетах відкриваються нові дисципліни, які пов'язані з процесом комп'ютеризації музичної освіти. У сучасних умовах практично всі педагоги, які викладають музику в школі в Китаї, мають повну вищу освіту. У Китаї поширена система дошкільної музичної освіти для дитини (Li Y, 2013).

В основі сучасної концепції музичного виховання в Україні закладена ідея розвитку української національної та духовної культури шляхом залу-

чення школярів до національних культурних традицій українського народу; визначення провідної ролі українського фольклору у музичному навчанні та вихованні учнів; розгляду українського музичного фольклору у діалектичному зав'язку з фольклором інших народів світу; вивчення професійної музики крізь призму її фольклорних джерел.

У Державних стандартах початкової загальної освіти (Доронюк, 2008) метою дисциплін художньо-естетичного циклу, зокрема предметів музичного мистецтва визнається творчий розвиток особистості, здатності до сприйняття та розуміння музичного мистецтва, потреб до творчої самореалізації та самовираження. Метою музичного виховання дітей в Україні є формування у школярів музичної культури як важливої невід'ємної частини духовної культури особистост.

З 1840 року в Китаї починають відкриватися різні навчальні заклади, які заснували американці та французи. У навчальних закладах вивчалася, як китайська мова, так і арифметика, іноземна мова, музика. Школярі почали долучатися до європейського музичного мистецтва.

Вперше, дисципліну «музика», почали включати до освітнього процесу 8 травня 1907 року. З 1912 році « уроки музика» починає викладатися в усіх загальноосвітніх школах, як обов'язковий предмет не лише в початковій, а й у середній школі. У сучасних загальноосвітніх школах учнів починають навчати грі на фортепіано, флейті, баяні. Навчання у школах відбувається у дві зміни: у першій зміні учні навчаються співу, у другій – грі на різних музичних інструментах. На уроках музичного мистецтва учні вивчають традиційні китайські народні пісні (Лінь Хай, 2008).

Китайська народна пісенна музика – одноголосна, а інструментальна – зрідка зустрічаються елементи гармонізації. Протягом тисячоліть у зв'язку з духовним життям народу вироблявся і китайський національний стиль музичного мистецтва. Мелодия китайських народних пісень має характерний національний колорит, для якого характерно плавний рух мелодії ступенями ладу. Іноді утворюються стрибки від ч. 4 до ч. 8. Мелодії китайських пісень, в основному, будуються на пентатонічних ладах й мають широкий діапазон, включають рух не лише секундами, а й м. 3, в. 3, ч. 4, ч. 5 та ширшими інтервалами.

Одним із характерних способів мелодичного розвитку є введення розвиненого приспіву, що йде слідом за основною фразою. Цей спосіб розвитку спостерігається також у трудових піснях форми «шачан» (спів з декламацією) і в китайській оперній музиці.

Особливості китайського мелосу поступово акумулювалися в китайському музичному середовищі, одночасно сформувавши духовну ауру Китаю, неповторність художньо-естетичної палітри народно-музичного мистецтва, різноманітність вокально-хорових жанрів.

Сучасні композитори Не Ер, Сі Сін-хай, Цзі Чжоу, Май Чжі-цзен, Гу Цзянь-фень, Чжан Пей та інші зробили багато аранжувань народних пісень, які вивчаються у загальноосвітній школі. Це такі китайські пісні як «Наші пісні», «Просимо залишитися далекого гостя», «Луден», «Квітка жасмину», «Майра», «Радісна пісня», «Нічка прийшла», «Ван Сань-цзе їде на ярмарок» та інші.

Звертання сучасних китайських композиторів до багатоголосної хорової музики ставить перед ними необхідність вивчення європейської гармонії та поліфонії. Тенденція до освоєння європейського хорового мистецтва та збереження національного колориту китайської народної музики – притаманні сучасним тенденціям музичного виховання учнів у Китаї. Музичне виховання у загальноосвітніх школах Китаю останнім часом дедалі більше спирається на національні музичні традиції. У освітні програми музичного виховання учнів, викладачі використовують пісні народів світу.

Загалом, музичне мистецтво в КНР має одне з найважливіших місць, відіграючи важливу роль у вихованні дітей та молоді у системі шкільної, позакласної та позашкільної освіти. Музична освіта школярів у Китаї характеризується залученням до навчального процесу хорових творів європейських композиторів (Лінь Хай, 2008).

В Україні процес формування музичного виховання починається задовго до загальноосвітньої школи. Перебуваючи в дошкільних освітніх установах, основна увага приділяється розвитку музичного навчання дитини, створенню творчої атмосфери для формування та реалізації музичних здібностей дошкільнят.

Базові знання про музичне мистецтво в освітній системі Китаю та України надано на рівні початкових і середніх шкіл. У китайських загальноосвітніх школах діти знайомляться з музикою як з мистецтвом звуків за посередництва співу, уроків гри на музичних інструментах, занять зі слухання зразків китайської музики та європейської класики. В українських школах перше знайомство з музикою та її компонентами відбувається під час вивчення дисципліни «Музика», діти вчаться слухати, а потім і співати нескладні твори групами або всім класом. Крім того, у початкових і середніх класах загальноосвітніх шкіл організо-

вано факультативні заняття з музики для охочих, де відбувається поглиблене вивчення музичних основ.

У Китаї та Україні першим етапом професійної музичної освіти для учнів є середні спеціальні музичні заклади освіти (коледжі) при консерваторіях. Основне їхнє завдання – підготовка учнів з хорошою музичною базою і всебічним розвитком (моральним, інтелектуальним і фізичним) для навчання в консерваторії, академії музики або інших вищих музичних і мистецьких закладах освіти. У процесі навчання в середніх спеціальних музичних закладах освіти виявляються молоді люди, які мають явно виражені таланти в галузі музичного мистецтва.

Китайські музичні коледжі при консерваторіях мають 3-річний (вищий ступінь середньої школи) і 6-річний (середній і вищий ступінь середньої школи) терміни навчання. Деякі коледжі починають набирати учнів з 3 класу початкової школи, наприклад середня музична школа (коледж) при Шанхайській консерваторії. Завданнями подібних коледжів є розвиток творчої особистості, поглиблення і розширення профільних дисциплін, що вивчаються, а також здобуття спеціальної теоретичної та практичної підготовки з присвоєнням кваліфікації фахівця (виконавця, педагога, артиста ансамблю, оркестру і т. д.).

На початку XXI ст. у Китаї працюють музичні коледжі, що дають середню спеціальну освіту при 11 консерваторіях: Шанхайській, Тяньцзіньській, Сичуанській, Шеньянській, Уханьській, Сіаньській, Сінхайській, Чжецзянській, Харбінській тощо. Крім цього, при інститутах мистецтв відкрито 7 художніх коледжів із музичними спеціальностями.

Найбільшою популярністю серед абітурієнтів користується музичний коледж при Центральній консерваторії (керівник На Мула). Коледж являє собою середню спеціальну музичну установу освіти з 6-річним терміном навчання, де викладають такі предмети: гра на клавішних інструментах, гра на оркестрових інструментах, гра на китайських інструментах, загальна теорія музики, композиція, диригування, музикознавство, створення музичних інструментів, викладання музики, вокальне й оперне виконання та ін. У коледжі організовано «Молодіжний народний оркестр», «Молодіжний камерний оркестр “Чотири сезони”», «Молодіжний симфонічний оркестр» і «Дитячий хор» (Lau W. T., 2003).

Україна успадкувала трирівневу систему музичної освіти з часів СРСР. У 1991–2014 роках в Україні діяли 5 вищих навчальних закладів – консерваторії (з часом перейменовані в «музичні академії») у Львові (з 1858), Одесі (з 1913), Києві (з 1913), Харкові (з 1917), Донецьку (з 1991) і Дніпрі (з 2006), 33 музичні училища і більше 1000 музичних шкіл та шкіл мистецтв.

Після освітньої реформи 2014 року музичні академії отримали статус закладів вищої освіти IV рівня акредитації, Дніпропетровська консерваторія та Київське музичне училище – III рівня акредитації, інші музичні училища отримали – I–II рівня акредитації й зазнали перейменувань у коледжі (Київське училище, як і Дніпропетровська консерваторія – в академію). Одночасно Україна втратила навчальні заклади на окупованих територіях, колективи яких частково були евакуйовані до Києва, а частково продовжили роботу під керівництвом окупаційних адміністрацій. Музичні ЗВО IV рівня акредитації знаходяться у сфері управління Міністерства культури (з 2020 – МКІП), натомість інші заклади – у сфері управління місцевих органів влади.

При цьому кількість студентів у музичних училищах в період з 1993 по 2013 роки зменшилась удвічі, внаслідок чого окремі музичні училища в 1997 році були об’єднані з училищами культури. Також спостерігається тенденція до зменшення музичних шкіл. Ці процеси надихають чиновників Міністерства культури до реформування галузі, що не знаходить, однак, підтримки серед викладачів мистецьких навчальних закладів (Походзей, 2015).

Вищу музичну освіту в Китаї можна здобути в консерваторіях – установах освіти вищого ступеня, що спеціалізуються на викладанні та дослідженнях музичного мистецтва. Багато з китайських консерваторій, створених до заснування Нового Китаю, було реорганізовано відповідно до потреб суспільства. Так, у першій освітній установі – Шанхайській консерваторії (заснована 1927 р.) нині функціонують 13 факультетів, музичний дослідницький інститут, бібліотека, музей східних музичних інструментів, кабінет історії консерваторії, також випускається періодичне видання «Музичне мистецтво» тощо.

Крім того, в Інституті музики Нанкінського університету є багатофункціональна концертна зала, яка є майданчиком для фахової практики та проведення концертів для викладачів і студентів. Загалом в інституті розв’язуються педагогічні завдання соціальної освіти для дорослих: надається можливість здобути вищу музичну освіту та забезпечити післядипломну освіту – спецкурси, бакалаврат, магістратура та докторантура (Quan H., Jia L., 2021).

Звертаючись до ретроспективного аналізу формування музичного виховання дітей у Китаї, необхідно констатувати, що в історичному контексті розвитку Китаю, процес історії розвитку музичної культури зазнавав серйозних труднощів. Унаслідок тривалих воєнних дій музичне виховання та освіта зазнавали великих труднощів.

З 90-х років завдяки державній підтримці в Китаї багато школярів отримали можливість навчання гри на музичному інструменті, посилилося формування якісної освіти у сфері музичної культури. При цьому в загальноосвітніх школах є необхідність більш глибоко і детально досліджувати питання музичної культури.

У сучасних школах Китаю учні недостатньо добре знають композиторів європейської музичної культури. Тим часом у музичному освітньому просторі української школи є глибокі музичні знання, які здатні збагатити музичну культуру учнів у Китаї та дозволити розкрити не тільки музичні здібності школярів, а й справити позитивний вплив на формування духовно-моральної культури учнів загалом (Xu J., 2022).

Важливим структурним елементом у процесі формування музичного виховання учнів китайських шкіл залишається збереження концептуальних основ національної музичної культури Китаю. І тут перед педагогами стоїть не просте завдання поєднання тонкої музичної культури Китаю і широкої європейської музичної культури.

Важливо, щоб у процесі музичного навчання і виховання діти увібрали найкращі традиції європейської музичної культури і при цьому зберегли самобутність своєї культурної традиції (Sun Z., Leung B. W., 2014).

У зв'язку з цим основоположним завданням буде формування музичного виховання в навчальних програмах, починаючи з раннього дитинства і продовжуючи при навчанні музики в школі, вивчаючи і створюючи можливість дітям отримати ази гри на музичних інструментах (Sun Z., Leung B. W., 2014).

У результаті в процесі навчання дітей у школі формуватиметься молоде покоління, яке знається на стилях музичних епох, яке вміє грати на музичних інструментах, яке формуватиме базові знання в царині опанування музичної грамотності, розвиватиме почуття ритму та формуватиме тонкий музичний смак до вивчення музичної культури.

Крім того, важливу увагу слід приділити і процесу підготовки педагогічного складу, який працює з дітьми, і необхідно звернути пильну увагу на передовий досвід музичної психології та педагогіки, який вже напрацьований в умовах реалізації освітнього процесу з музичного виховання і навчання в європейських та в тому числі українських школах.

Що стосується навчання музики в загальноосвітніх школах в Україні у сучасних умовах, то тут необхідно констатувати, що сьогодні також хотілося б приділяти більше уваги музичному вихованню та освіті, у зв'язку з постійним ускладненням освітнього стандарту українських шкіл, занять музикою приділяють дедалі менше годин.

Тим часом важливо констатувати, що саме музичне виховання збагачує духовно-моральну культуру школярів, формуючи той необхідний духовний пласт культурного розвитку, який дає змогу формувати гармонійно розвинену особистість.

Сьогодні і серед китайських, і серед українських учнів є тенденція захоплення комп'ютерними технологіями, коли жива музика замінюється електронним звучанням сучасних технічних інструментів.

Дослідник Лі Янь у своїй статті про сучасні аспекти вивчення музичної грамотності в Китайській Республіці висловлює побоювання, що, у зв'язку з тим, що останнім часом у Китаї безумовно зріс інтерес до застосування новітніх педагогічних технологій у сфері використання комп'ютерних досягнень у сфері музичного навчання та виховання, усе ж таки не можна концентруватися лише на використанні електронних технологій у навчанні, наприклад, студентів, які здобувають музично-педагогічну освіту в умовах вищої освіти, і, як наслідок, не можна віддавати перевагу електронній технології в процесі навчання.

Автор конкретизує, що важливо віддавати перевагу класичній взаємодії між викладачем і студентом у процесі навчання гри на фортепіано, вважаючи, що тактильний контакт дає змогу сформувати необхідні музичні навички, що дають змогу більш тонко розвивати музичне сприйняття (Li Y, 2013).

Висновки. В умовах формування музичного виховання в Китаї та України, учні загальноосвітніх шкіл повинні мати однакові можливості для вивчення музичної грамоти. Для розвитку і формування музичного виховання дітей в умовах загальноосвітніх шкіл важливо враховувати такі аспекти:

1. Створювати умови для формування інтересу в учнів до осягнення музичної культури.

2. Пропонувати зразки кращої класичної музичної культури, ретельно відбираючи репертуар для занять музикою з дітьми.

3. Використовувати сучасні освітні технології (наприклад, комп'ютерних технологій) як допоміжні, але не основні форми роботи з дітьми на музичних заняттях.

4. Створювати умови для підготовки майбутніх учителів музики для викладання в загальноосвітній школі, формуючи духовно-моральні цінності та високу музичну культуру у майбутніх педагогів.

5. Важливо переглянути навчальне навантаження в загальноосвітній школі, оскільки вважаємо, що музичним заняттям у школі приділяється недостатньо годин, щоб сформувати інтерес до музики та розвинути музичні здібності дитини до гри на музичних інструментах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доронюк В. Д. Шкільне хорознавство : навч. посіб. Вид. ЦІТ. Івано-Франківськ, 2008. 336 с.
2. Лінь Хай. Традиції та сучасні тенденції розвитку вокально-хорової школи Китаю. *Педагогіка вищої середньої школи.* 2006. №16. Ч. І. С. 265–271.
3. Походзей І. І. Музичні училища України в системі підготовки мистецьких кадрів: історія, стан, перспективи. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.* 2015. № 2. С. 82–95.
4. Li Y. How does the music that students listen to affect their level of musical literacy? Comparative analysis of Chinese students' musical literacy formed with modern online technologies in the context of music and non-music academic majors. *Interactive Learning Environments.* 2023. P. 1–15.
5. Wai Tong Lau. The historical and musical frameworks for developing a curriculum to teach Chinese music literacy: dis. …doctor of philosophy: music education / Northwestern University. Illinois, 2003. 233 p.
6. Quan H., Jia L. Innovative music education in China: Theory and practice. *International Journal of Engineering Applied Sciences and Technology*. 2021. Vol. 6. №. 1. P. 63–76.
7. Xu J. The Most Influential Elements of the Chinese Traditional Music Culture before the Ming Dynasty in Southeast Asia. *Critical Arts*. 2022. Vol. 36. №. 5–6. P. 177–190.
8. Sun Z., Leung B. W. A survey of rural primary school music education in Northeastern China. *International Journal of Music Education.* 2014. Vol. 32. №. 4. P. 437–461.

REFERENCES

1. Doroniuk V. D. (2008) Shkilne khoroznavstvo [School choral studies]: navch. posib. Vyd. TsIT. Ivano-Frankivsk, 336. [in Ukrainian].
2. Lin Khai. (2006) Tradytsii ta suchasni tendentsii rozvytku vokalno-khorovoi shkoly Kytaiu. [Traditions of the Chinese vocal school development] Pedahohika vyshchoi serednoi shkoly, 16. I. 265–271. [in Ukrainian].
3. Pokhodzei I. I. (2015) Muzychni uchylyshcha Ukrainy v systemi pidhotovky mystetskykh kadriv: istoriia, stan, perspektyvy [Music Colleges of Ukraine in the System of Artistic Personnel Training: History, Status, Prospects] Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho, 2. 82–95. [in Ukrainian].
4. Li Y. (2023) How does the music that students listen to affect their level of musical literacy? Comparative analysis of Chinese students' musical literacy formed with modern online technologies in the context of music and non-music academic majors. Interactive Learning Environments, 1–15.
5. Wai Tong Lau. (2003) The historical and musical frameworks for developing a curriculum to teach Chinese music literacy: dis. …doctor of philosophy: music education / Northwestern University. Illinois, 233.
6. Quan H., Jia L. (2021) Innovative music education in China: Theory and practice. International Journal of Engineering Applied Sciences and Technology, 6. №. 1. 63–76.
7. Xu J. (2022) The Most Influential Elements of the Chinese Traditional Music Culture before the Ming Dynasty in Southeast Asia. Critical Arts, 36. №. 5–6. 177–190.
8. Sun Z., Leung B. W. (2014) A survey of rural primary school music education in Northeastern China. International Journal of Music Education, 32. №. 4. 437–461.